

Prijatelj delavstva Laginja.

Pulj, 10. oktobra.

Naš dični občinski svet je imel sinoči sejo, na kateri je „oče istrskega naroda“, dr. Laginja, v jezi zopet razodel svoje srce za delavce.

Na dnevnem redu je bil predlog, da dovoli občina 15.500 kron za adaptacijo Andrioli-jeve hiše v ulici Arena, da se v njej namesti bodoče okrožno sodišče.

Proti temu predlogu se je postavil občinski svet, sodrug Lirussi na negativno stališče. Izvajal je, da nima občina v tej stvari nobene obveznosti do države. Ako hoče država imeti sodišče, naj si sama preskrbi potrebne prostore; občina ima dosti drugih nujnejših nalog. Bilo bi n. pr. zelo potrebno, da bi skrbelo bolj za šole in da bi tudi že kaj storila za delavska stanovanja.

To je pogrelo našega Šušterševičevega kompanjona tako močno, da je v svoji togoti izbruhal vse sovraštvo do delavstva, ki ga je s težkim trudom dolgo skrival v svojem krščanskem srcu. Usadil se je proti sodrugu Lirussiju kakor puran, če mu človek pokaže rdečo kapo in v tej jezi je pokazal, da je vsa njegova olika le zunanji pomaz, pod katerim vre nekultura kakor ogenj na dnu vulkana.

Ali ne bomo se bavili s prostaškimi manirami, ki jih je dr. Laginja pokazal pri tej priliki. Dovolj žalostno je njegovo mišljenje o socialnih rečeh. Vodja puljskih narodnjakov očita delavcem sumarično, da so pijanci in potepuhi, pa pravi, če ne bi nosili svojega denarja v oštarijo, da bi si lahko plačevali stanovanje. Pritožbe o bedi pa je kar lakonično zavrnil s tem, da imajo delavci še preveč denarja, češ saj itak vedno sede v gostilni.

Tako govori človek, ki hoče zastopati slovenski narod v Istri, ta narod, ki šteje razven male pešiče spekulantov in oderuhov same reveže, bedne, da se more edino gališko ljudstvo primerjati z njimi. Tako govori poslanec, ki bi že zaradi revčine svojega naroda moral največ srca imeti za trpine in najbolj razumeti bedo. Možu, ki ima zastopati tako telesno in duševno sestrano ljudstvo, se prav slabo podaja plitvo moraliziranje in zgražanje nad oštarijami.

Ali se je dr. Laginja, ki hoče biti prvak in voditelj, kdaj potrudil, da bi se kaj poučil o vzrokih pijančevanja? Različni so, seveda; ali tam, kjer je pohajanje po žganjarjah in posedanje po krémah splošno vko-reninjeno, ne zadostuje individualni razlogi; tam je treba poiskati socialne vzroke. Med temi pa je stanovanjska beda eden najglavnejših.

Ako bi dr. Laginja zajemal svoje politično znanje naravnost iz ljudskega življenja,

pa ne iz samih državnopravnih in visokona-cionalističnih spekulacij, tedaj bi vedel, da so stanovanjske razmere ravno v Pulju tako žalostne, da že ne morejo biti bolj. Kdor govori o takih rečeh in polemizira, mora biti predvsem poučen o njih. Pa če je demokratu Laginji preveč, da bi se sam toliko ponižal, pa malo pogledal, po kakšnih luknjah prebiva takozvano nižje ljudstvo v Pulju, bi se vsaj lahko informiral tam, kjer se dobe zanesljivi podatki, n. p. pri obrtnem nadzorništvu. „Zarja“ je že objavila nekatere številke iz uradnega poročila in komur tiste slike ne razodevajo groze, nje-mu sploh ni dopovedovati, kaj je nečloveško.

Dr. Laginja je pravnik. Ali mu še nikdar ni prišlo na misel, da imajo dejanja vzroke in da je treba preiskati vzroke, če hoče človek razumeti dejanja? Juristu bi morale biti take reči vedno razumljive. Poučil bi se lahko pri ljudeh, ki so si vzeli boj proti alkoholizmu za nalogo. Tam bi zvedel, da ni njihovo delo nikjer tako težko kakor v krajih, kjer so slabe stanovanjske razmere. Pametnemu človeku ne bi bilo treba takih reči razlagati na dolgo in široko. Človek, ki ima toliko stanovanja, da je ravno za silo pod streho, vlažno, brez zraka, brez možnosti, da bi se ganil, beži iz luknje, kadar le more. Kam? Tja, kjer najlože pozabi. V gostilno. In kadar se navedi, se ne more več odvaditi.

Ljudstvo nima slabih stanovanj, ker preveč zapije, ampak pijančuje, ker nima človeka vrednih stanovanj.

Zaničevati ljudi, ki jih je beda ponižala in — priznavamo — tudi pogostoma pokvarila, to je lahko, gospod Laginja! Za to ni treba, da je človek doktor in poslanec in „oče naroda“. Toliko sposobnosti ima vsako osle, ki ima dovolj denarja, da se lahko elegantno oblači, da luksurično stanuje, da fino obeduje in da viha nos v svoji ponosni višavi. Ali komur je res kaj za narod, ta mora napenjati sile, da dvigne ponižane z vsemi sredstvi. Pomagati ljudstvu do človeških stanovanj, to je eno najvažnejših in najnujnejših sredstev. Da dr. Laginja tega še danes ne ve, to je žalostno zanj.

Kitajska revolucija.

Zadnji nemiri na Kitajskem so dobili jako resen značaj. Čitatelj, ki prečita samo vesti zadnjih dni, bo težko dobil pravo sliko upornega gibanja, ki je nedvomno že močno razširjeno, izdavnica pripravljeno in vsekakor tudi nekoliko organizirano — gibanja, ki je tem resnejše, ker pazijo njegovi voditelji strogo na to, da se ne zgodi tujcem nič žalega. Kdor pa se spomni na vse vesti, ki so že pred tedni in meseci prihajale v Evropo o posameznih navidezno lokalnih nemirih, olakoti v nekaterih provincijah, o kugi s strašnimi posledicami ter

na vsa poročila o stremljenju političnih strank, o obljubovanih in neizvršenih, o začelih pa zopet zrušenih političnih reformah, in kdor vzame še staro sovraštvo med kitajskim domačim prebivalstvom in vladajočimi Mandžuri v poštev, bo o sedanjem revolucionarnem gibanju kmalu precej na jasnem.

Topot ne gre nikakor za krajevne nemire, temveč očitno za resen poizkus revolucije, ki je že dosegel znatne uspehe in povzročil v Pekingju tako velik strah, da se je že govorilo o begu dinastije. Voditelji tega gibanja priznavajo očitno, da hočejo strmoglaviti vladajočo mandžursko dinastijo Tsing; eden najvplivnejših voditeljev, Tang, je izjavil, da hočejo razglasiti kitajsko republiko.

Prve vesti o nemirih so prihajale iz južne pokrajine Kvangtung. Prebivalstvo se je upiralo zaradi nameravane gradnje železnice iz Kantona v Hankav. Potem je postalo nemirno v Hankavu in nazadnje so prišla poročila o pravi vstaji v pokrajini Sečvan blizu Čangtjuja in Čvkinga. V Kantonu in Nankingju vre in kje užge iskra že danes ali jutri plamen upora, je pač težko reči, toda če se upoštevajo vesti, da je baje tudi v Mandžuriji izbruhnila vstaja in da se opažajo homatije v zapadnih krajih med „nekulturnimi plemeni“, tedaj je pač velika nevarnost za dinastijo, da je hipoma lahko vsa ogromna dežela v ognju.

Nezadovoljnost kitajskega prebivalstva traja že leta in leta. Sedanja nekitajska dinastija vlada pač že od leta 1644. in je znala vso to dolgo dobo ohraniti svojo moč; toda med ljudstvom ni nikdar izginilo sovraštvo do tujih gospodarjev, ki so v svojem interesu vsa vplivnejša mesta oddajali Mandžuram, pa zapostavljali Kitajce in žalili njih starodavne šege. Večkrat so že bili upori proti dinastiji, zadnji od družbe Tajping leta 1850. uprizorjeni, ki je bil šele leta 1864. s pomočjo Francozov in Angležev premagan. Takrat so vstasi zbrali že 80.000 pristašev, osvojili mnogo mest in se v mnogih pokrajinah polastili vlade.

Vsi poznejši upori so se ponesrečili zaradi tega, ker so napadi na tuje naselbine, misione itd. dajali evropskim in ameriškimi državam povod, da so se vmešavale in reševale dinastijo, ne da bi bile pri tem pozabile na svoj profit. V sedanjih revolucijah je to najvažnejši moment, da prevzamejo vodje vstavev sami odgovornost za varnost tujcev in njih imetja in tako skrbe, da bi ne dobile tuje države nobenega povoda za vmešavanje.

Nezadovoljnost prebivalstva, katero je nedvomno podpihovala jobširna sistematična agitacija, so še pospeševale strašne elementarne nesreče, napram katerim je bila dinastija in cesarska vlada brez moči. Na Kitajskem so bile grozne povodnji, slaba letina, lakota, ki je morila prebivalstvo po celih pokrajinah, pa

kolera in kuga. Ali vlada je pobirala velikan-ske davke, ki jih je tudi skromno in potrpežljivo kitajsko ljudstvo občutilo kot grozno breme, za olajšanje bede pa ni storila ničesar.

Politično je vlada obljubovala različne reforme. Na tisoče Kitajcev, ki so študirali v Evropi, na Japonskem in v Ameriki, se je po povratku v domovino izpremenilo v politične agitatorje, ki so po vseh krajih ogromne države nastopali za konstitucionalne in demokratične, deloma tudi za socialistične ideje. Zadnja za Kitajsko nesrečna vojna z Japonsko, vedno večja odvisnost od Rusije in drugih evropskih držav, japonska okupacija Koreje — vse to je doprinašalo, da so mladokitajci dobivali vedno več pristašev in zahteve po reformah so postajale od dne do dne glasnejše. Med tem pa je vlada pošiljala komisije po tujih državah študirat njih uredbe, sklicevala je pripravljalne svete, obljubovala je parlament, ali zavlačila je vsak odločni korak tako, da je voditeljem nezadovoljnih nazadnje minila potrpežljivost. Zdaj nečeto več čakati, kdaj se bo cesarju zljubilo, da kaj stori, ampak iznebiti se hočejo cesarja in vsega njegovega rodu.

Uspehov, ki so jih revolucionarji doslej dosegli, ni nikakor podcenjevati. Niso še taki, da bi se moglo govoriti o zmagi revolucije, pač pa so taki, da je strah v Pekingju popolnoma razumljiv.

Iz Šangaja javljajo, da imajo rebeli mesto Vučang (nasproti Hankavu) popolnoma v svojih rokah. Zasedli so Hanjang in korakajo proti Hankavu, očitno z namenom, da se združijo z drugimi vstasi. V pokrajini Hupeh so uredili revolucionarno vlado ter naznanili tujim konzulom, da prevzamejo vse obveznosti in da bodo varovali pravice in lastnino tujcev. Velike čete vladnih vojakov in sicer najboljše izvežbanih in oboroženih so se jim pridružile. Baje je tudi velika luka Čeng Šan ob reki Ksikjang v njihovih rokah.

Londonski „Times“ imajo iz Pekinga poročila, da se vstaja izredno hitro razširja in boje se, da izbruhne tudi kmalu v Kantouu. Revolucija se tam že davno pripravlja in javna tajnost je, da je večina prebivalstva upornega mišljenja. V Nankingju se kažejo med vojaštvom devete divizije znamenja upornosti.

V soboto so javljali, da je mesto Hankov v plamenu in da je 15.000 vojakov prestopilo v tabor revolucije. Tudi bojne ladje, da se druga za drugo pridružujejo revolucionarjem. Provincialna skupščina pokrajine Hupeh je razglasila vodjo vstavev Tangluahuna za podkralja. V Pekingju, kjer je razglašeno malo obsedno stanje, je pa vse navskriž. Vlada izda danes kakšno odredbo, pa jo jutri prekličče. Na dvoru je vse zmedeno. Najprej so hoteli zajeziti gibanje s tem, da so dali nekoliko voditeljev političnih strank pomoriti, zdaj pa se dvor

MAKSIM GORKIJ:

Mati.

Socialen roman v dveh delih.

— Vesel sem, to je vzrok . . . Sedaj pa grem . . . To se pravi — ali te čaka ječa? Mnogo oddiha ti želim tam.

— Hvala. Nisem utrujen.

Mati je poslušala njen razgovor in prijetna ji je bila njena skrb za delavca.

Po odhodu doktorja sta pila Nikolaj in mati čaj in obedovala; pričakujoč nočnih gostov sta se tiho razgovarjala. Nikolaj ji je na široko pripovedoval o svojih tovariših, živečih v pregnanstvu, o onih, ki so ubežali odondod in nadaljujejo svoje delo pod tujimi imeni. Gole stene so odbijale tih zvok njegovega glasu, kakor da se čudijo in ne verjamejo tem storijam o skromnih junakih, ki so nesebično žrtvovali svoje sile obnovljenju sveta. Topla senca je mehko ovijala ženo in ogrevala nje srce z ljubeznijo do neznanih ljudi — vsi so se skladali njeni fantaziji v orjaka, polnega neizčrpne moške sile. Počasi, a neumorno koraka po zemlji, očiščujoč ž nje s svojimi deloljubnimi rokami stoletno plesen laži, kažoč ljudem jasno in preprosto življensko resnico. In velika resnica, ki vstaja, vabi vse enako prijazno k sebi, vsem obeta osvoboditev od pohlepa, zlobe in laži, od treh pošasti, ki so zasuznile in oplahile s svojo cinično, okrutno silo ves svet . . . Ta slika je zbudila v njeni duši čustvo, podobno onemu, s katerim je nekaj

stala pred sveto podobo in sklenila z radostno, zahvalno molitvijo dan, ki se ji je zdel lažji od drugih dni v življenju. Sedaj je pozabila na te dni, a čustvo, ki so ga izzvali, se je razširilo, svetlejšje je postalo, veselejše, globlje se je zaraslo v duši in se razgorelo z vse živejšim, vse svetlejšim plamenom.

— A žandarmov ni! — je prekinil Nikolaj svojo povest.

Mati ga je pogledala in po kratkem molku ježno pripomnila:

— Vrag jih vzemi!

— Gotovo! Ampak čas je, da greste spat, Nilovna, močno morate biti utrujeni . . . Čudovito krepi ste, moram priznati! Koliko nemirov in razburjenja . . . in kako lahko preživite vse to! Le lasje hitro sive . . . Pojdite in odpočijte se.

Roke sta si stisnila in se ločila.

XX.

Mati je kmalu mirno zaspala in se je zjutraj prebudila, ko je nekdo glasno potrkal na kuhinjske duri. Trkal je nepretrgoma, potrpežljivo in vztrajno. Temno je še bilo in tiho; v tiho je teklo trkanje kakor deroča, kalna reka in zbuvalo nemir. Mati se je naglo oblekla, stopila v kuhinjo in vprašala pred vratmi:

— Kdo tam?

— Jaz — je odgovoril neznan glas.

— Kdo?

— Odprite! — se je oglasil tiho in pro-seče odgovor za vratmi.

Mati je dvignila zapah, z nogo odmaknila duri — Ignacij je vstopil in dejal vesel:

— Torej se nisem zmotil . . .

Do pasu je bil oškropjen z blatom, obličje mu je posivelo, oči so bile vdrtle, le kodravi lasje so se bujno usipali na vse strani in silili izpod čepice.

— Nesreča nas je zadel! — je zasepetal fant zapiraje duri.

— Vem . . .

— Fant se je začudil. Pomigal je z očmi in vprašal:

— Kako . . . kdo vam je povedal?

Kratko in hitro mu je razložila.

— Ali so tvoja tovariša zaprli?

— Ni jih bilo tam. Na nabor sta odšla . . . rekruta. Pet so jih vzeli seboj s stricem Mihajlom . . .

Skozi nos je vsrkal zrak in dejal smeje:

— Mene pa niso dobili . . . Najbrž me iščejo. Naj le iščejo! Ne vrnem se več . . . za nobeno ceno. Tam je nekaj ljudi — sedem fantov in eno dekle . . . Vsi zanesljivi . . .

— Kako pa si se otel? — je vprašala mati. Duri iz sobe so se tiho odprle.

— Jaz? — je vzkliknil Ignacij na klopi sede in se ozrl. — Po noči so me priplazili naravnost k smolariji . . . A minuto pred njimi je pritekla gozdni čuvaj, potrkal na okno in dejal: Pazite, otroci, po vas gredo . . .

Tiho se je zasmejal, otrl obraz s kaftanom in nadaljeval:

— No, Mihajla ne spraviš kmalu iz ravnovesja! . . . Reče mi: Ignacij, pojdi brž v mesto! . . . Ali se spominjaš na postarno ženo? Beži . . . Zbogom, brat! — Sunil me je v hrbet. Skočil sem iz kočje, pa slišim, kako se plazijo izza grmovja! Mnogo jih je, z vseh strani lezejo hudiči! Kakor zanjka okolo smolarije. Ležal sem v grmovju . . . pa so šli mimo! Potem sem vstal in korakal, pa prav urno! Dve noči in en dan sem hodil brez oddiha. A sedaj sem truden — za ves teden! Noge mi kar godejo . . .

Videti je bilo, da je zadovoljen s seboj, v njegovih rjavih očeh se je svetil nasmeh, polne rdeče utni so trepetale.

— Takoj ti pripravim čaj! — je urno dejala mati in vzela samovar. — Umij se sedaj, lažje bo . . .

— Še pismo vam dam . . .

S težavo je prevzdignil nogo, jo upognil in jo ječe položil na klop.

V durih se je pokazal Nikolaj. Ignacij je zmedeno spustil nogo na pod; hotel je vstati, pa je omahnil in sedel opiraje se z rokami ob klop.

— Eh, kako sem truden . . .

— Na zdravje, sodrug! — je dejal Nikolaj in mu laskavo pokimal z glavo. — Dovolite, da vam pomagam.

Spustil se je pred njim na tla in brž razvil umazano kunjco.

(Dolje.)

baje pripravila, da pobegne pod varstvom vestih čet, če pridejo še kakšne neugodne vesti. Vlada sama smatra gibanje za resno. Vsaj v tem oziru se menda ne moti.

Ljudsko šolstvo.

Državni ljudskošolski zakon, ki ga imamo v Avstriji, je bil ustvarjen v liberalni dobi in velja za svobodniški. Tako ga imenujejo vsaj liberalci in klerikalci, prvi ker so skoraj do napuha ponosni na to svoje delo, drugi ker jim ni všeč. Reakcija ga neprenehoma naskakuje; kdorkoli je hotel kaj pomeniti v klerikalnem taboru, je prišel s kakšnim nazadnjaškim šolskim načrtom. Liberalne stranke pa stojijo vedno „na braniku“ veljavnega zakona. Le varovati — pravijo — ga je treba napadov požrešnega klerikalizma.

Na vsej tej obojestranski agitaciji je veliko hinavštine. Zakon, ki ga imamo, nikakor ni tako odličen, kakor ga opisujejo njegovi oboževalci, in še tisto, kar je imel dobrega v sebi, so znali liberalci prav slabo braniti. Same „liberalne“ učne ministre smo imeli v Avstriji, a prav liberalno so pokvarili na šoli, kar se je dalo. „Ljubi mir“ jim je bil tako važen, da se ničesar niso tako bali kakor zamere pri klerikalcih, in z naredbami so jim delali koncesije na vseh koncih in krajih. Saj je hotel liberalen minister celo proti jasni določbi zakona ukazati, da se mora o dijaki udeleževati vseh verskih vaj, ki jih predpisuje duhovništvo.

A kaj pomaga tudi najlepši zakon, če ga poklicani organi ne izvršujejo in če zakonodajna kontrola ne rabi svojih pravic? Za pravo sodbo so merodajne dejanske razmere in te so pri nas naravnost kričeče. Še vedno je zlasti v naših krajih veliko otrok sploh brez šole, velik del jih hodi do štirinajstega leta v en razred, mnogo jih je sicer vpisanih, a v šolo ne hodijo, ker ni prostora in učiteljskih moči za nje, in ponajveč je katehet ne le v ljudskih, temveč tudi v srednjih šolah najmerodajnejša, včasih kar odločilna oseba. Kjer pa imamo šole, so večinoma slabo urejene; dijakov se nabada vse polno raznovrstne teorije v glavo, a kadar stopijo v praktično življenje, se ne znajo obrniti nikamor in ne vedo, kaj početi z „znanjem“, katerega ostanke imajo nejasno v glavi. Po vseh naših krajih živi nevedno o ljudstvo, inteligenca pa je nepraktična, neokretna in le majhen del ima nekoliko širši horizont. Najprimernejši narod za izkoriščanje in zaslepljevanje! Naravno da gre klerikalna setev tako krasno v klasje!

Na gospodarskem polju se pokazuje posledice teh razmer v pomanjkanju in v zaostalosti industrije, v izredno klavnem položaju delavstva, v neracionalnem kmetijstvu, v izseljevanju v Ameriko. Njih politični efekt pa je prešerna nadvlada klerikalizma.

Šolstvo in politika sta v jako tesnem vzajemnem odnošaju. Kjer je šolstvo slabo, ni politika nič prida. Samo iz dobrih šol izhaja politično razsodno ljudstvo. Politike seveda ni zanašati v šole, ali tudi brez politične tendence mora šola vzgajati mladino tako, da dobi zdravo podlago za praktično življenje, s tem pa že dobi tudi najpotrebnejša sredstva za politično delo. V dobi splošne in enake volilne pravice je absurdno, vzgajati brezkrvne figure, ki v življenju ne vedo, kam naj se postavijo ali posade.

Nikar naj se ne reče, da je sedanja šola nepolitična! Ravno nasprotno je resnično. Šola, kakršno imamo sedaj v Avstriji, je klerikalna in „patriotična“ v najbolj zastarelem zmislu besede. Cilj njene vzgoje so ljudje, ki se nikoli ne zanašajo nase, ampak umirajo pred vsako cerkveno in posvetno avtoriteto. Veronauk in zgodovina skrbita za to navsomoč, katehet ni samo učitelj svojega predmeta, temveč spiritus rector cele vzgoje.

Brezumen je zistem, v katerem igra resnica žalostno ulogo pepelice. Proti njej mu je treba izvojevati boj do zadnje skrajnosti. Ljudsko šolo je treba v Avstriji šele ustvariti.

Nikakor ne gre zato, da se „obrani“ in „zavaruje“ sedanjí šolski zakon. Reformirati se mora tako, da dobimo res šolo, ne pa filialko katoliške cerkve. Resnična šola je samo svobodna šola, v kateri nima duhovništvo ničesar iskati. Dokler ima pop sploh kaj ukazovati v šoli, je njen gospodar. Njegovo polje je v cerkvi, tam naj skrbi za svoje duše, kakor zna, v šoli pa je prostora samo za pouk o d o k a z a n e m z n a n j u, kamor ni pristevati ne katekizma, ne zgodb sv. pisma. Šola ima služiti vzgoji otrok n a e n a k i podlagi. Za oče naše in cerkvene zapovedi, za liturgiko in za apokalipso ima duhovništvo dovolj časa in prostora v cerkvi in v farovžu, kjer mu niče ne bo kratil pravice, da pončuje v svojih predmetih tiste, ki ga hočejo poslušati.

Čim več tal pa si pridobivajo težnje po svobodni šoli med resnično naprednimi ljudmi, tem hušji je tudi odpor proti njej med onimi, ki imajo čisto upravičen vzrok, da se je boje, ker dobro vedo, da bi se s svobodno šolo nivo izobrazbe takoj povzdignil in da bi se izobrazbeno in svobodno misleče ljudstvo potem prav kmalu otreslo njihovega poveljevanja.

Danes imajo le privilegirani razredi možnost, da se izobrazujejo, kajti šolanje velja de-

narja, treba je kupovati knjige in plačevati šolnino; vsega tega pa delavstvo ne zmore. Jemljejo mu možnost izobrazbe, potlej mu pa še očitajo duševno zaostalost in se rogajo njegovi nevednosti. To je največja krivica, ki jo delavstvo bridko čuti in ki jo hoče v političnem boju odpraviti, pa naj velja še toliko napora in žrtev. Socialna nevarnost dandanes ne tiči več samo v nerazmerno razdeljenih materialnih sredstvih, ampak tudi, in morda celo še bolj, v neenakosti izobrazbe.

Naravnost dolžnost vsake kulturne države je torej, da odstrani zapreke, ki ovirajo ljudstvo, da ne more razviti svojih duševnih zmožnosti, da odpravi monopol premožnih do šol, in da na stečaj odpre ljudstvu vrata v vse šole od ljudske pa do vseučilišča, brez razlike narodnosti, brez razlike stanu in ne glede na prazno ali polno možnjo. In to se mora zgoditi z državniimi, z avseveljavniimi zakonikobrezplačnem šolskem pouku.

S stipendijami in s podporami, ki jih dajejo posamezniki, je le malo pomagano. Te prideje le malokdaj v roke tistim, ki so jim namenjene, so često spojene s pogoji, ki so za prosilca globoko ponižujoči, in ki zahtevajo od njega, da zatajuje svoje pravo mišljenje. Saj ne gre samo za svobodno šolo, ampak tudi za svobodnega dijaka in vsakršne podpore, ki na ta ali na oni način vplivajo na podpiranca, so brez moralne vrednosti. Država je torej poklicana, da brez vsakršnih pogojev in brez vsakršnih zaprek omogoči vsakemu državljanu, da se posluži vseh sredstev, ki služijo za povzdigo kulture. Izobraženo ljudstvo je najboljša in najtrdnjša opora vsake pravne države.

S splošno volilno pravico so dobili vsi sloji narodov priliko in možnost, da po svojih zastopnikih odločujejo o sodi države — naravna konsekvencia tega pa je torej dolžnost države, da poda najširšim slojem tudi priliko in pravico, da se izobrazijo in da kot izobraženi in zavedni državljani oddajo pri volitvah svoj glas po svojem znanju in prepričanju. Ali ni absurdno, da je država vpeljala občno vojaško dolžnost, ne pa tudi občne pravice do izobrazbe? Le brezmejna sebičnost more braniti današnji monopol privilegiranih narodov in slojev do izobraževanja. Prav kulturno vprašanje pa se ne glasi: Kdo ima največ pušk in topov, temveč: Katero ljudstvo je najbolj izobraženo. Tako se mora glasiti vprašanje tudi za državo, ki hoče biti — kulturna.

NOVICE.

* **Afera „A Napa“.** Te dni je porotno sodišče oprostilo Kalmarja, urednika „A Napa“, ki je bil obtožen zaradi razgaljanja veličanstva. Zaradi inkriminiranega članka je bila listu pred meseci odvzeta kolportaza.

* **Pretoja z revolverjem.** Turški trgovec s preprogami Jurij Aprahanian na Dunaju je vzel poleti v službo brezposelnega rojaka Stefana Hahiniana iz Smyrne. Ker je bil z njim nezadovoljen, ga je odpustil. Hahinian je pisal izprva pretilno pismo, nato pa je sam prišel v hišo Aprahaniana, kjer je grozil z revolverjem. Gospa Aprahanianova mu je revolver od zadaj iztrgala iz rok, nakar je Hahinian zbežal. V Brigittenavu pa so ga prijeli in izročili deželnemu sodišču.

* **Odkrit vrelec.** Na ozemlju tvornice za barve Wolfram v Ustju so navrtali zemljo. Ko so privrtali 360 metrov globoko, je privrel močan vrelec na dan z gorkoto 30 stopinj. Vrelec geološko in kemično preiskujejo.

* **Sežiganje čarovnic.** V ogrski občini Hoszuaszo je že dalje časa morila kuga perutnino. Nevedno ljudstvo je mislilo, da ima tu čarovnica svoje prste vmes. In res je zvalilo krivdo na Marijo Teglas, ki je „prorokovala“ na karte. Prebivalci so se napotili pred kočjo „čarovnice“, so čarovnico zvezali in ji zažgali kočjo nad glavo. Nesrečnica je obenem z bajto zgorela.

* **Krvav pretep med enoletnim prostovoljcem in rekruti.** Na postaja Agostonfalva na Sedmograškem je prišlo 50 rekrutov, da bi se odpeljali k vojakom. Na postajo je prišel tudi enoleten prostovoljec Stefan Nemeth v uniformi. Ko ga zagledajo rekruti, ki so bili večinoma pijani, ga prično zmerjati in eden mu je priložil zaušnico. Napadeni enoletnik je nato potegnil bajonet, da bi se branil. Tedaj pa je navalilo vseh 50 fantov nanj. Nemeth je slepo mahal z bajonetom okrog sebe in je smrtno ranil dva fanta, nakar so ostali zbežali. Oročništvo je enoletnika prijelo.

* **Stavkokazi med sabo.** Pivarji v Bremenu imajo malo veselja nad svojimi stavkokazi. — Stavkokazi cesarske pivovarne so se sprli in se obdelovali z revolverji, noži in bokserji. To orožje so jim najbrže dali podjetniki sami v obrambo proti stavkajočim, zdaj pa so ga v bratomornem boju obrnili sami proti sebi. Več stavkokazov je bilo težko ranjenih in so jih morali prenesti v bolnico. Še le policija je pomirila te toliko hvaljene „marlive“ in „deloljubne“ delavce.

Nikolaj Njeguš.

O Nikolaju Njegušu se poroča mnogo podrobnosti. In vse te podrobnosti vedejo do nujnega sklepa, da je bil Njeguš obzaložan vreden, duševno nenormalen človek in da je izvršil svoj atentat v hipni zmedenosti. Ze izza svoje mladosti je bil vihrav, nestalen človek, ki se ni mogel obdržati v duševnem ravnovesju. Izprva je bil ognjevit liberalac in je leta 1907. v Šibeniku z vsemi močmi agitiral proti klerikalnemu kandidatu, tako da je bil radi napada na nekega klerikalnega agitatorja celo obsojen na mesec dni ječe. Ko je prestal kaznen, je moral k vojakom. In tu se je prelevil iz eksaltiranega liberalca v eksaltiranega socialista. Ko se je leta 1910. praznoval v Šibeniku prvi maj, je prišel Njeguš iz vojašnice in je korakal z demonstranti med neprestanimi vzkliki. Ob drugi priliki je potegnil v kavarni sabljo in vzklikal: „Živel mednarodni socializem!“ Njegov stotnik ga je spoznal za nenormalnega človeka, zato je tudi vplival, da ga niso prestrogo kaznovali.

Pred dvema mesecema so prodali bratje Njeguš hišo in na Nikolaja je prišlo 2600 K. S tem denarjem pa je gospodaril tako, da po osmih dneh ni imel ne enega vinarja. Polovico prejetega denarja je razdal; svoji materi je dal 300 kron, bratu Petru 300 kron, 50 K prijatelju v Šibeniku, 200 K nekemu drugemu prijatelju v Splitu, 100 K socialističnemu listu v Šibeniku, 50 K organizaciji, plačal je dogove in še nekaj razdal. Dobil je potem še 870 K svojega deleža; od te svote je dal materi 240 K. Pred štirinajstimi dnevi je zapustil Šibenik in odšel v Spljet. Odtod je pisal svojemu delodajalcu, da pride v kratkem v Šibenik. Zategadelj so se v Šibeniku tem bolj začudili, ko so slišali o atentatu.

Z Dunaja je poslal Njeguš bratom in sestram fotografije; vsa njegova sporočila niso imela niti trohice sledu o kakem naklepu. Vsi listi v Dalmaciji, klerikalni, liberalni in demokratični, so si edini v tem, da Njeguš ni bil duševno povsem zdrav človek. Njegov oče je bil alkoholik. Njeguš sam pa se je jako varoval omamnih pijač, ker jih ni prenašal. Ako je časi zaradi družbe pil nekoliko vina, tedaj se je pogosto nenadoma razburil; bil je kakor blazen in nivedel, kaj govori in počne.

Na vprašanje, zakaj da je mogel streljati, je odgovoril neki njegov prijatelj, ki ga dobro pozna: „Zgoditi se je moralo v hipnem razburjenju. Nekaj ga je moralo razjeziti, kadar pa je Njeguš iz sebe, tedaj je pripravljen za vse.“ Drugače pa je bil Njeguš jako blaga duša; trpeti ni mogel nobene krivice. Bolestna razdražljivost in zlasti nenavadna občutnost do alkohola sta jako značilni in vesten sodnik bo moral ta dva momenta močno vpoštovati.

Ljubljana in Kranjsko.

— V nemilost je prišel grof Aehrenthal seveda tudi pri slovenskih klerikalcih. Saj smo to vedeli takoj, ko smo čitali „Reichspostin“ članek. To je stara reč: Kakor se v „Reichsposti“ trdi, tako odmeva v „Slovenec“. Če pa naši klerikalni gospodje še vedo, odkod da piha veter, tedaj — no, tedaj se brigajo za bodočnost, katere že nikakor ne morejo dočakati. Povedali smo že, da nam je grof Aehrenthal Hekuba. Nikdar nismo bili zaljubljeni vanj, pa tudi sedaj nismo. Ali za klerikalce je značilno, da znajo tako lepo paziti na izvestne migljaje in da znajo vse svoje simpatije in antipatije, svoje nazore in svoje prepričanje lipoma asimilirati veterčku, ki zapihlja iz kakšne znane palače. Mi smo Aehrenthalu že davno privoščili pot v deželo vseh penzionistov in če mu zdaj izpodmaknejo stolček, ki so mu ga držali vsa leta, ne bomo niti vzdihnili niti kihnili. Ali če so klerikalci vsa leta branili in zagovarjali, poveličavali in slavili Aehrenthala kakor od božje previdnosti poslanega Mesija za Avstrijo, če so ga ob najbolj opravičenih napadih na njegove intrige in homatije slikali kot edinega, ki je baje sposoben za svoje mesto, pa ga zdaj hipoma mečejo med staro šaro in povrh še zmerjajo in pljujejo nanj, tedaj morajo vendar dovoliti, da se zdi tak hipen preobrat ljudem nekoliko čuden. Zlasti čudno se zdi še tistim, ki še verjamejo, da ima klerikalizem uči mir, klerikalci pa so na Aehrenthala hudi, kar ne mobilizira avstrijske vojske zoper Italijo. Res je namreč še nekoliko naivnih ljudi na svetu, ki mislijo, da imajo klerikalci krščanstvo še drugod kakor na jeziku. Kajpada je ta naivnost skoraj neopravičljiva.

— **Albanija pa Albanija** — to je visoka pesem naših visokih političarjev, katerim se je zadnji čas pridružil tudi dr. Rybač, ki bi menda rad dokazal, da se je naučil od kranjskih gospodarjev še kaj drugega kakor zabavljati socialnim demokratom. Toda kakšen namen morejo imeti te albanske interpelacije, ki so podobne naročilu kakor jajce jajcu? Kaj briga Albanija Kreka in kaj briga zlasti Rybača, ki je vedno zatrjeval, da je vse njegovo stremljenje posvečeno le slovenskemu narodu in specialno tržaškim Slovincem? Prav ničesar niso Slovinci izgubili v Albaniji; slovenska ni Albanija in slovenskih interesov ni

tam niti za groš. Kaj torej? . . . Vojno z Italijo bi gospodje radi imeli. Ali tudi ta vojna ni v interesu Slovincem in sploh Jugoslovancem, ki nujno potrebujejo miru, če se hočejo gospodarsko in kulturno povzdigniti. Taka vojna in ekspanzija na Balkanu bi bila vseč nekaterim drugim gospodom; ali slovenski poslanci niso zato izvoljeni, da bi opravljali službe nekaterih drugih gospodov, temveč zato, da bi zastopali interese slovenskega ljudstva, identične z interesi miru. Če pa bi se Krek in Rybač tako rada vojskovala z Italijani, imata pa priliko brez albanskih interpelacij. V Tripolitanijo naj gresta, pa naj se pridružita Turkom. Gotovo ju bodo radi sprejeli in tam lahko uganjata toliko junaštva, kolikor si le želita. Za vojno hujskanje v parlamentu jim pa ne bo ljudstvo prav nič hvaležno.

— **Kinematograf „Ideal“.** Krasni popoldanski spored s zanimivimi Pathé Journal, pri večernih predstavah Dantejeve „Vice“, krasno umetniško delo. Torek „Enoch Orden“, 2 dejanji po znameniti baladi angleškega pesnika Tennysona, krasna scenerija in igra karakterizirajo to umetniško delo. Dolgost 700 m. Igra se pri vseh predstavah. Pripravlja se Žigomar?

— **Histeričen kaplan.** Iz Zagorja ob Savi nam pišejo: Komur pripuša sploh okus, da se udeležuje „duhovitih“ pridig našega „malega“ kaplana, ki čuje na ime Primar, ta je moral zadnje čase dobiti utis, da se je naša cerkev, ki jo sicer farani vzdržujejo, izpremenila v nekakšno filialko ljubljanske „Katoliške tiskarne“. Socialisti smo kramarsko vsiljivost tega gospoda do sedaj ignorirali, ker se dobro zavedamo, da je zagorsko delavstvo tako inteligentno in vzvišeno nad zastarele klerikalne fraze, da zna že samo po zaslugi takisirati vrednost takih onemoglih izbruhov. Odkrito rečeno, nam je to preziranje narekovalo tudi usmiljenje, ker vemo, da je danes z nižjo duhovščino ta agentovski posel naravnost vprašanje kruha. Kaj pa je dandanes tak vaški kaplan? Nič drugega nego mrtev instrument v rokah višjega pastirja, ki je pač od načelnikov drugih meščanskih strank toliko na boljšem, da mu njegove agitatorje plačuje — država. In le tisti kaplanček, ki zna in hoče posnemati gorjanske manire ljubljanskega škofa, se lahko nadeja boljšega mesta. Današnjih podivjanih razmer na Kranjskem niso krivi toliko posamezni duhovniki, te razmere so večinoma posledica sistema, ki je zdemoliziral kranjsko duhovščino. Kaplan je torej le žrtev sistema, ki mu služi sedaj s fanatizmom turškega derviša. Ne čudimo se tedaj, če na vse pretege priporoča „dobro katoliško časopisje“ — če je tudi morda sam v srcu prepričan, da jih pod božjim solncem ni bolj lažljivih čunj od takozvanih „katoliških“ časopisov! — še manj pa se jezimo, če nastopa proti našemu časopisju. Nasprotno nam to dokazuje, da smo na pravi poti. Gospod kaplan naj nam veruje, da so nam njegove „pridige“ najboljša reklama. Po vsaki taki „pridigi“ je poskočilo število naših naročnikov. In če danes o tem sicer povsem nedolžnem gospodu govorimo, tedaj le z namenom, da mu razložimo da je človek tudi v duhovniškem talarju in celo na kranjski prižnici lahko resen in dostojen. . . Po našem mnenju bi g. kaplan tudi v okvirju škofovih direktiv lahko nastopal vsaj tako, da ne bi ljudi izpostavljaj nevarnosti, da bi se mu začeli kar v cerkvi posmehovati. G. Primar, resnično izobražen in duhovit duhovnik bi se moral v dno duše sramovati vsa ravnatoka plitvega kakor prostaskega zmerjanja! Drznete pripisovati starim izkušnim in od delalnim ljudem, kajda s mejo čitatiti? To vaše usojanje v zadnjem času spada že med patološke pojave. Vaše zmerjanje ni nič drugega nego izliv divje histerije, ki pa med pametnimi Zagorjani zaman išče tarče.

— **Mlad tat.** 16letni Alojzij Bregar iz Spodnjih Radolj je kljub svoji mladosti jako podjeten in spreten umovnik. Izvršil je v septembru že več tatvin, ne da bi ga bili prijeli, najbolj pa se je obnesel 21. sept. Splezal je na češpljo, odtam na grajsko dvorišče in v posojilnično sobo. Skušal je navrtati težko železno blagajno, kar se mu sicer ni posrečilo, vendar pa je napravil škodo za več kakor 100 kron. Pri tem delu ga je motil načelnik posojilnice Pungersič, ki je prišel o polnoči v grad, da vzame puško in odide z njo v vinograd na stražo. Ko je videl sobo razsvetljeno, je poklical ljudi in preiskal vse prostore. Toda Bregar je s puško pravočasno odnesel pete. Ko je hotel ukradene stvari prodati so ga prijeli.

— **Legar.** V Kočevju so zbolele tri osebe za legarjem, ker so pile vodo iz starega vodnjaka.

— **Ljubosumen mož.** Martin Pavlin, posestnik v Maharovcu pri Kostanjevici, je prišel iz Amerike, ker se je bal za ženo. Hudojni jeziki so njegovo ljubosumnost še bolj podžgali. Posledica je bila, da je Pavlin s svojo ženo grdo ravnal in se končno popolnoma ločil od nje. Dne 11. t. m. pa jo je poiskal v Kostanjevici ter jo z vrčkom za pivo tako dolgo

bil po glavi, da je obležala nezavestna. Nato je pobegnil neznanu kam.

Tatvina v vlak. Dne 28. sept. je bila ukradena Henrik Albrecht iz Trsta med Divačo in St. Petrom v vlak u listnica iz črne usnja s 530 kronami; v listnici je bila tudi legitimacija nemškega planinskega društva s fotografijo, dve menici in več vizitk. Tatvine osumljenec je neki 35letni, elegantno oblečen sopotnik, ki se je ob izstopu v St. Petru jako vsiljivo vedel in je pri tem izvršil tatvino. Osumljenec je imel majhne črne brke in je bil oblečen v črno obleko s črnim klobukom.

Štajersko.

Izza zadnjih državnozbornih volitev. Pred mariborskim sodiščem je stal Franc Kranjc iz slovenjebistriškega okraja. Dne 18. junija je bila v njegovi hiši volitev, kamur pa je prišlo precej volilcev pijanih. Tudi občinski odbornik Martin Lepej se je bil nalezal precej alkohola. Ko je oddajal glas, se je pričel pričakati z županom. Kranjc je posadil Lepeja na prsto, pri čemer pa ni preveč rahlo ravnal. Navsezadnje je zgrabil Kranjc Lepeja in ga je s kolenom pritisnil na tla, pri čemer se je Lepej na nogi težko poškodoval. Ker so si pričeli nasprotovale, se sodišče ni moglo prepričati, ali je povzročil poškodbo župan ali se je Lepej sam poškodoval in je obtoženega župana oprostilo.

Nezgoda. Dne 8. t. m. je šla dvajsetletna rudarjva hči Alojzija Kamlanec v St. Lenartu pri Trbovljah k mlinu posestnice Marije Logar, da bi prinesla iz potoka vode. Pri tem je hotela ustaviti z roko mlinsko kolo, ki pa jo je zgrabilo za obleko in potegnilo za seboj. Na njene klice je prihitel rudar ter jo nezavestno rešil iz nevarnega položaja. Težko poškodovano so jo oddali v rudniško bolnico.

Nezgoda. Gostilničar Franc Cebular iz Sečeva se je peljal dne 8. t. m. iz Podplata proti Bog. Slatini. Pri Kamni gori je srečal gostač Martina Anderliča, ki slabo sliši. Ob istem času je vozil mimo vlak, ki je splašil Cebularjeve konje. Konji so podrli Anderliča na tla, da je šel voz čez njega. Nezavestnega ponesrečenca je pustil Cebular na cesti, kjer sta ga našla dva pasanta, ki sta ga dala prenesti na njegov dom. Anderlič je zaradi težkih poškodb na glavi umrl, ne da bi se bil zavedel. Cebularja so ovadili.

Konkurz v Brežicah. V konkurz so prišli: Trudka Sušelj in Kostanjšek in oba družabnika. Za konkurznega komisarja je imenovan načelnik okrožnega sodišča v Brežicah, za konkurznega upravitelja brežiški advokat dr. Stiker.

Iz maščevanja zaklal konja. Klama in k o v e m u konju na Paki v Šmartnem je nekdo zadal z dolgim nožem globoko rano v trebuh, tako da je konj poginil. Konj je bil vreden 700 kron. Zločinc, ki je izvršil svoje dejanje iz maščevanja, so že na sledu.

Otrok zgorel. Viničarju J. Fekonji na Podgradju pri Ljutomeru je 3 letni otrok z žepljenkami zažgal posteljo, v kateri je ležal Postelj je zgorela, otroka so pa našli vsega ožganega mrtvega. Drugi devet mesecev star otrok, ki je ležal zraven goreče postelje v zibelki, je ostal nepoškodovan, ker se ogenj še ni oprjel zibelke in so ga pogasili.

Nesreča. Leopold Koren, voznik pri nekem posestniku v Smiklavžu pri Slovenjgradcu, je prišel te dni tako nesrečno pod voz ki je bil obložen z brni, da mu je strlo desno nogo. Kosti so popolnoma prelomljene. Prepehali so ga v bolnišnico.

Goriško.

Iz Podmelca. Dne 8. t. m. smo imeli shod, na katerem je poročal sodrug dr. H. Tuma iz Gorice. Zbralo se je lepo število poslušalcev, ki so pazljivo sledili izvajanjem govornika. Poročal je o sedanjem gospodarskem položaju z ozirom na delavca in poljedelca. Prišlo je tudi več posestnikov, ki so skupne interese delavstva in poljedelstva vseskozi priznali. Za N. D. O. se je zavzel železničar iz Trsta Bizjak. V dolgem uvodu je priznaval upravičenost socializma in da se ne da poročilo sodruga dr. Tuma sploh grajati. Jako previdno in po ovinkih je jel priporočati N. D. O., ker baje ona bolj varuje interese slovenskega delavca. Postal je precej dolg in se zgubljal v osebnosti, ki baje vladajo med slovenskimi in nemškimi delavci. Navel je tudi slučaj, da so nedavno na Grabovem odpustili slovenskega delavca in najeli nemškega, kar je seveda grda izmišljotina. Delavci so ga precej nejevoljno poslušali, a z ozirom na poročevalca vztrajali, da mu je nakratko in odločno odgovoril. V naših krajih se je pojavilo precejšnje zanimanje za socialnodemokratsko stranko in tudi po bližnjih gorskih vaseh je povsodi sodeljnikov. Treba je le živahnega človeka, da bi malo poagital, pa bi se v kratkem v vsaki vasi lahko ustanovila organizacija. Delavci v tvornici A. K. so vsi socialnodemokratskega mišljenja ter se v kratkem ustanovi politična organizacija.

Vrtobja. V nedeljo 22. t. m. ob 8. popoldne bo shod v Vrtobji v prostorih Ivana

Savnika z dnevnim redom: Draginja in splošni položaj, poročla dr. H. Tuma.

Socializem na Krasu. (D o p i s i z K o p r i v e). Socialistično gibanje je pri nas od zadnjih volitev sem prav živahno. Mladenci in moške z velikim zanimanjem prebiramo „Zarjo“, ki nam daje toliko poučne in interesantne snovi za nedeljske razgovore, za nedeljsko agitacijo. Sistematično in vztrajno delo za razširjenje socialističnih idej nas napolnjuje z veseljem upanjem, da vspeh ne izostane. To pa grize našega likarja g. Kravša, ki sovraži socializem in socialiste iz dna duše. Da si okladi svoje goske, ropota ob nedeljah raz leco čez socialne demokrate, o katerih ima toliko pojma, kot zajec o bobnu. Ne meneč se za take zahrbtnje napade korakamo dalje po začrtani poti.

Adrija, slov. akadem. društvo v Pragi, priredi v sredo dne 18. t. m. ob 8. večer tovaršem prvoletnikom občinski prvoletniški večer v restavraciji „u Vojvodu“. Odbor.

Umetnost in književnost.

Narodne pesmi za mladino. Pod tem uastovom je zbral Janko Žirovnik 20 narodnih napevov z besedilom. Knjižico, ki stane 20 vinarjev je založilo „Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta“ v Ljubljani.

Draginja.

(Piše dr. H. Tuma.)

Draginja je pojav gospodarskega življenja. Draginja nastopa šele v gotovem stadiju kulturnega razvoja. Dokler ni kulture, tudi ne moremo govoriti o draginji. Pri divjih plemenih še danes nastopa pomanjkanje živil le v obliki lakote. Nekulturni narodi pridelujejo toliko, kar jim priroda da brez truda: ali so lovci, ali ribiči, ali poljedelci. Kadar pridujejo obilo, imajo za svojo potrebo preobilo hrane; kadar nastopijo prirodne neizdatke, ostanejo brez jedil in trpe lakoto. Draginja nastopi šele tedaj, ko prične menjava blaga od naroda do naroda in je mogoče pokriti vse potrebščine večjega kompleksa dežel in narodov potom medsebojnega trgovskega občejanja. Dokler ni denarnega prometa, se tudi o draginji ne more govoriti.

Še danes nastopa lakota na Kitajskem, v vzhodni angleški Indiji, v orijentu sploh in celo na Ruskem. Dasi so to kulturne države, smemo sklepati iz pojva lakote, da ni preskrbljeno ob času za menjavo živil; lakota zadeva poljedelske sloje, ki so sami sebi prepriščeni, nimajo denarnega zaslužka in se preživljajo od leta do leta z lastnimi pridelki, kadar pa ti izostanejo vsled suše ali drugega prirodnega dogodka, takrat trpe lakoto. Lakota je med poljedelci nastopala tudi v zapadnih kulturnih državah še pred sto leti, ko je poljedelec bil tlačan in je pridelaval le za lastno življenjsko potrebo.

Draginja se je javljala že nekaj let sem v najkulturnejših državah zapadne Evrope: na Angleškem, na Francoskem, v Italiji, v Nemčiji in v Avstriji ter v Zedinjenih državah Severne Amerike. Do dobra je nastopila l. 1907, postajala vedno bolj občutna, dokler ob letošnji neugodni letini v Avstriji pri nas ni postala akutna. Skandinavske države, pirenejski in balkanski polotok ter Rusija niso še zadeti po draginji. Že iz tega grupiranja smemo sklepati, da draginja ni splošen pojav, ampak je vezana na posamezne dežele, oziroma na gospodarske skupine. Iz tega grupiranja smemo tudi sklepati, da morajo biti vzroki draginje naprednih kulturnih držav globlje, nego jih je postavil ministrski predsednik avstrijski, baron Gautsch. Ko so mu socialistični državni poslanci očitali, da vlada ničesar ne stori proti draginji, je baje banalno-naivno odgovoril: „Kaj sem jaz sušo naredil?“ Suša je vedno lokalni pojav in prizadete bi morale biti vsled suše one dežele, kjer je lokalno nastopila. Prometne zveze med kulturnimi državami Evrope so danes tako ugodne, da lokalno pomanjkanje živil vsled vremenskih dogodkov niti ne more priti znatneje v poštev. Vlada je dejansko odgovorna, ako je vsled suše nastopilo pomanjkanje živil, ker je to začasen lokalni pojav, kateremu se mora dati odpomoči. Ako je suša zakrivila draginjo, potem je ravno vlada kriva, če pravočasno ni bilo odpomoči. (Dalje.)

Delavsko gibanje.

V stavko so stopili danes ob 8. zjutraj delavci pri zatvornici na Ljubljani; stavkujoči delavci zahtevajo povišanje mezde.

Stavbinske delavce, ki vstopajo v službo pri podjetništvu Ernesta Rossija, opozarjamo na naslednji dogodek: Dne 10. in 11. t. m. je vstopilo nad 15 delavcev pri Rossiju v delo. Rossi gradi novo vojaško bolnišnico v Gorici; če sam, ali v družbi z drugim podjetnikom, ne vemo — pa je tukaj tudi stranska stvar. Rossi je prevzel delavske knjižice od delavcev in jim izročil orodje za delo. Delavci so šli na delo. Delali so nekateri do 17 ur. Toda že 12. t. m. so jih odslovili, češ

da ni več dela zanje. Dobili so pa za svoje delo tisti, ki so delali 17 ur, svoto 4 K 9 v. Ker so mislili da so dobili stalno delo in trajen zaslužek — gradba vojaške bolnišnice bo dovršena šele v par letih — so odklonili delo, ki jim je bilo drugod na razpolago. Tako je Rossi pustil na cedilo celo množico delavcev!

Materinsko varstvo. V Draždanah je bil minole dni prvi mežnarodni kongres za materinsko varstvo. O materinskem varstvu z ozirom na plemensko higieno je poročal poslanec dr. Ed. David, ki je izvajal med drugim: Na milijone ženskih tiči danes v takih življenjskih razmerah, ki jim popolnoma onemogočujejo zdravo izvrševanje materinskih dolžnosti. Škode za telesni organizem otrok, škode pred porodom in po njem, ki povzročajo znaten odstotek predčasnih porodov in veliko umrljivost dojenčkov, so direktne posledice teh razmer. Te grozne razmere more izpremeniti le zadostna skrb za noseče ženske in za porodnice. Nekateri strokovnjaki menijo, da je tako varstvo slabih v nasprotju s stremljenji k višjemu razvoju organskega življenja; to naziranje pa ni pravo. Pojem gospodarsko šibkih ljudi se ne vjema s pojmom slabičev v smislu plemenske higiene. In prav tako malo se vjema modernni konkurenčni boj za življenje s pogoj, ki jih je postavila boju za življenje priroda. Sedanje življenjske razmere ogrožujejo organsko dedne vrednote in ustvarjajo nevarnost degeneracije vsega človeštva. Varstvo mater in otrok, kakor socialna politika sploh, to so profilaktična sredstva plemenske higiene. V poročilu o materinskem varstvu z zavarovanjem mater in otrok je zahtevala M. Lišnjevska: obvezno zavarovanje rodbin, prepoved dela za delavske matere 6 tednov pred in šest tednov po porodu, izplačevanje polne temeljne mezde ves ta čas, brezplačno porodniško pomoč. Tako materinsko varstvo zboljša pleme in zagotovi zdrav naraščaj, tako da državnega zavarovalnega prispevka po 25 mark za vsak porod ni smatrati za težko žrtev, temveč za nalaganje kapitala. Materinsko zavarovanje mora dopoljevati otroška renta, ki naj bi jo dobivale vse rodbine, katerih letni dohodek ne presega 5000 mark, počenši s tretjim otrokom. O gospodarskem pomenu nezakonskih porofov je poročal pastor Kienling, ki je dejal med drugim: Materinstvo je za narodno gospodarstvo najdragocenejše delo žene. Čim bolj prihaja do veljave delo obeh zakoncev v veleprodukciji, tem manj vesel dogodek je rojstvo otroka. Vrednost materinstva ni odvisna od zakonskega ali nezakonskega poroda, temveč od telesnega in duševnega zdravja otrok. Zategadelj je najsvetejša dolžnost, s čim širšim materinskim varstvom povišati vrednost materinstva. Nobena žrtev ne sme biti prevelika. Varstva mater in dojenčev ne gre puščati privatni dobrotelnosti, temveč ga je smatrati za važno državno dolžnost. Če je dozdaj bilo nezakonsko materinstvo težko breme narodnega gospodarstva, ki je dajalo mnogo več telesno in moralno pokaženih ljudi nego zakonsko materinstvo, se bo to breme zmanjševalo, čim bolj se bo uveljavljalo narodnogospodarski pomen materinstva. — Zanimivo je, da prihajajo znanstveni strokovnjaki, ki se pečajo z materinstvom delavskih žena do enakih zaključkov, kakor jih zahtevajo socialni demokratje. Poročila draždanskega kongresa imajo za enkrat seveda čisto akademski značaj. Pri nas v Avstriji nimamo doslej niti starostnega in invalidnega zavarovanja in naše bolniško in nezgodno zavarovanje ima še tisoč napak in nedostatkov. Kako je v teh razmerah pričakovati, da se država loti zavarovanja delavskih mater?

ZADNJE VESTI.

Italijansko turška vojna.

Turčija se ne odreče suverenitete. Pariz, 15. okt. Veliki vezir Sajd paša je brzojavil turškemu poslaniku v Parizu Rifaat paši, da mora biti izhodišče za vsako posredovalno akcijo priznanje turške suverenitete nad Tripolitanijo. Če Italija to odkloni, tedaj ne bo mogla Turčija več odlašati izgona Italijanov iz turških dežel. Rimski vlada bo morala vpričo Evrope nositi odgovornost za vse posledice.

Posredovalna akcija.

Pariz, 15. okt. Francoski poslanik v Rimu Barrere je imel daljši pogovor z italijanskim ministrskim predsednikom Giolittijem, čemur pripisujejo veliko važnost. Nemški poslanik se je pogovarjal z ministrom za zunanje zadeve San Giulianom. Videti je, da sta oba pogovora v zvezi ter da je Italija v Parizu in v Berlinu označila svoje stališče.

Posledice bojkota.

Milano, 15. okt. Stara kožarska tvrška Castelli in Giuliani je vsled velikih izgub v Smirni ustavila plačila. Šef tvrške Giuliani je storil samomor. Aktivne znašajo 1,365.000 lir, pasive pa 2,128.000. Prizadete so milanska hranilnica, Banca d'Italia, Societa Bancaria Italiana in več pokrajinskih denarnih zavodov.

Ponočen napad.

Rim, 15. okt. V soboto ob pol 4. zjutraj so Turki z 200 možmi napadli italijanske predstraže zapadno od Bumeliane. Italijani so odgovorili s streli iz pušk in topov. Bitka je trajala eno uro, potem so se Turki umaknili in so izgubili enega mrtvega, mitraljezo s strelivom in druge predmete. Italijani imajo dva lahko ranjena.

Ponesrečena torpedovka.

Rim, 15. oktobra. Torpedovka „Frecchia“, ki je ob slabem vremenu zapustila luko, je prišla vsled viharja na peščenino in je razdejana. Moštvo je rešeno.

Za tuje vojne ladje.

Solun, 15. oktobra. Zborna poveljništvo je odredilo, da morajo tiste države, katerih bojne ladje mislijo pristajati v solunski luki, naznaniti svoj namen štiri dni prej, da se morejo trdjavne pravočasno obvestiti. Na velikem Karaburnu je vse pripravljeno, da se z minami prepreči prihod sovražnih ladij.

Masakriranje Italijanov.

Rim, 15. oktobra. Agenzia Stefani javlja, da je 27 italijanskih begunec, ki so prišli iz Damasa čez Aleksandrijo, potrdilo, da so Turki v Karaku masakrirali Italijane.

Italijanska mobilizacija v Eritreji.

Rim, 15. oktobra. Agenzia Stefani javlja iz Masave: Mobilizacija v Koloniji se je gladko izvršila in je pokazala veliko privrženost domačinov. Čete v Eritreji, ki so štele dne 27. septembra 3700 mož, so jih imele 10. oktobra že več kakor 10 000. Nekateri vojaki, ki so bili poklicani pod orožje, so morali skoraj sedem dni marširati.

Samos nevtralen.

Rim, 15. oktobra. „Tribuna“ javlja, da je italijanska vlada naznanila državam, da smatra otok Samos za nevtralen tla.

Begunci na Reki.

Beka, 15. okt. S parnikom „Tisza“ je prišlo 38 turških beguncev iz Tripolisa. Med njimi je tudi Kemal beg z družino. Vračajo se v Turčijo. Iz Soluna je prišlo okrog 60 Italijanov, ki so pobegnili iz strahu pred Turki. Italijanski konzulat skrbi, da pridejo v domovino.

Bolgarija je mirna.

Sofija, 15. okt. Dasi dobiva vlada neprenehoma vesti, da se množe turške čete ob meji, je ministrski svet sklenil, da ne stori nobenih vojaških odredb, dokler ne dobi turško pojačanje nevarnega značaja.

Turški prestolni govor.

Carigrad, 15. okt. Včeraj se je slovesno otvoril turški parlament. Sejh ul islam in neki senator duhovskega stanu sta molila za uničenje Italije, ki je zahrbtno napadla Turčijo. Veliki vezir je prečital prestolni govor, v katerem je rečeno:

Vpričo ponovnih napadov na Otomane na Jadranskem morju, v Tripolitani in Kirenajiki ter na turške boje in trgovinske ladje, ki niso ničesar vedele o vojnem stanju, smo bili prisiljeni sklicati parlament pred začetkom navadnega zasedanja. Porta se je takoj obrnila do prijateljskih držav, proseča za njih posredovanje pod pogojem, ki se dajo združiti z našimi legitimnimi svetimi interesi in z našo narodno častjo, da se napravi konec vojni, ki je v največjem nasprotju s temeljnimi načeli mednarodnega prava, s pravičnostjo in z vsestranskim stremljenjem, da bi se ohranil svetovni mir. V tem ko čaka porta na uspeh teh pravih korakov in na daljnje odgovore držav, stremi obenem za tem, da stori potrebne odredbe za varstvo legitimnih pravic in deželnih interesov. Nenadni napad Italije, ki je med vsemi kulturnimi narodi učinkoval kakor presenečenje in povzročil razburjenje, je paraliziral mirno napredno gibanje porte, ki se je, deležna mirovnega stremljenja drugih sil, posvetila vlogi, ki jo ima kot kulturna država. — Prestolni govor izraža prepričanje, da bosta parlament in vlada storila vse, kar je mogoče za varstvo legitimnih pravic in interesov dežele ter naglašajo potrebo bratske sloge vseh Otomanov za veličino domovine in za odboj takih napadov, kakršen je sedanji.

Gautsch pri cesarju.

Dunaj, 15. oktobra. Včeraj popoldne je bil baron Gautsch pri cesarju sprejet na avdienco, ki je trajala čez eno uro.

Khuen Hedervary pri cesarju.

Dunaj, 15. oktobra. Grof Khuen Hedervary je danes prišel na Dunaj in je bil od cesarja sprejet na avdienco.

Mesna pogajanja.

Dunaj, 15. okt. Mesna pogajanja med zastopniki avstrijske in ogrske vlade so se včeraj prekinila in so se ogrski mešetarji odpeljali v Budimpešto. Poročevalci imajo od svojih vlad zelo omejena pooblastila in morajo ob vsakem novem prisanju, ki se pojavi, informirati vladi, da jim razširita pooblastila. Končni zaključek pogajanj je pričakovati v osmih do desetih dneh.

Gosposka zbornica.

Dunaj, 16. okt. Gosposka zbornica je sklicana na soboto 21. t. m. Na dnevnem redu

je prvo čitanje vladnih predlog o pomnoževalnih pripravah, o zvišanju nezaručljivega minimuma pri plačah in mezdah in o kužnih boleznih.

Afera Malik-Wastlan-Marekhl.

Dunaj, 15. okt. Zastopniki obeh strank so sklenili, da izroče vso zadevo častnemu sodišču.

Graški mandat.

Gradec, 15. oktobra. Socialno demokratična stranka je postavila v 2. graškem okraju sodruga Ausobskega za kandidata.

Ogrski kompromis ponesrečen.

Budimpešta, 15. oktobra. Splošno sodijo, da se je posredovalna akcija predsednika Berzeviczija izjalovila.

Aviatik je zgorel.

Bern, 15. oktobra. Aviatik Hans Schmid iz St. Gallena je padel včeraj z višine 50 metrov. Ob padcu na zemljo je eksplodirala posoda za bencin. Zrakoplov je zgorel; izpod njega so potegnili zogljenelo truplo zrakoplova.

Otvoritev srbske narodne skupščine.

Belgrad, 15. okt. Narodna skupščina se je zbrala na izredno zasedanje in izvolila staroradikalca Andrija Nikolića za predsednika.

Maročansko vprašanje.

Pariz, 15. okt. Ministrski predsednik Caillaux je preložil svoj za 26. t. m. napovedani programni govor na dan 5 novemb., dva dni pred otvoritvijo zbornice. Caillaux namerava ob tej priliki naznaniti definitiven rezultat francosko-nemških pogajanj, iz česar izhaja, da bo tudi sporazumjenje glede na končno vprašanje dotlej rešeno.

Revolucija na Kitajskem.

Hankau, 15. oktobra. Revolucionarna vlada je naznanila konzulom, da je stopila na mesto dosedanje vlade. Vrhovni poveljnih republikanskih čet je izjavil, da bo republikanska stranka priznala vse dolgeve in druge obveznosti kitajske vlade.

Hankau, 15. oktobra. Brzojav je v rokah revolucionarjev, ki cenzurirajo kitajske brzojavke. Brzojavitujcev so prosti cenzure.

Sangaj, 15. oktobra. Nemška križarka „Leipzig“ je dobila povelje, da odpluje pred Hankau. Bojna ladja „Titis“ odpluje v Hanking, križarka „Nürnberg“ iz Cingtau v Sangaj.

Peking, 15. okt. Juančigaj je imenovan za podkralja v Hukuangu z nalogom, da se takoj napoti v Vučang in napravi ondi red. Generala Suebeuping in Jinšang sta mu dovoljena v pomoč.

Peking, 15. oktobra. Prvi oddelek 6. divizije je odšel pod poveljstvom generala Vunčenga proti jugu. Osebni promet je ustavljen. Južna proga prensopolnjena z vojaškimi vlaki. Iz Sangaja so odposlane tri bojne ladje pred Vučang.

Mukden, 15. oktobra. Mandžurski podkralj, ki je bil na inspegijskem potovanju v Zizikarju, je dobil vsled antidinastičnega gibanja v Hupčh povelje, da se nemudoma vrne v Mukden in z vso silo prepreči revolucionarno vstajo v Mandžuriji.

Odgovorni urednik Fran Bartl.
Izdaja in zalaga založba Zarje.
Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

Razstava aeroplana

:-: v areni „Narodnega doma“ :-:

:: od sedaj naprej še teden dni odprta ::

od 10. do 1. in od 2. do 8. popoldne.

Konsumno društvo

za

Ljubljano in okolico

vpisana zadruga z omejeno zavezo

ima dosedaj sledeče prodajalne:

- I. v Šiški (v lastni hiši) Kolodvorska c.,
- II. na Viču (Glince, Tržaška cesta),
- III. v Ljubljani, Vodmat, Bohoričeva ulica,
- IV. v Ljubljani, Kolodv. okraj, Sodna ul. 4,
- V. v Ljubljani, Trnovo-Krakovo, Krakovski nasip 10,
- VI. v Tržiču na Gor. (pot proti Bistrici),
- VII. na Savi na Gorenjskem,
- VIII. na Jesenicah na Gorenjskem.

Pisarna je v Ljubljani, Šelenburgova ulica št. 6 II. — Uradne ure za stranke od 8.—1. ure popoldne.

Članov ima 1474, podpisanega kapitala 44.220 K, vplačanega 31.715 K; garancije 88.440 K.

Pristopi lahko vsak polnoleten konsument oz. konsumentinja; pristopnina 1 K, delež 30 K, ki se vplača lahko v obrokih. Pristopi se lahko v prodajalnah in v pisarni. Hranilne vloge se obrestujejo od dneva vložitve do dneva vzdiga po 5%. — Dosedanje stanje hranilnih vlog 45.000 kron.

Cene v prodajalnah zmerne! Blago sveže!
V letu 1910 — 4% dividende.

Pa kaj se to pravi,

Če trebih boli?

Pri pametni glavi:

zavžij!

Krepčilo želodca,

potrebno v vsaki skrbni hiši!

Ljudska kakovost liter K 240.

Kabinetna kakovost " " 480.

Naslov za naročila: „FLORIAN“, Ljubljana.

Postavno varovano.

Jako zanimiv, zabaven in poučen list s slikami je slovenski

„Ilustrovani Tednik“

ki izhaja vsak petek ter stane četrtletno K 180.

Zahtevajte ga povsod! Naročite ga in inserirajte v njem!

Naslov: Slovenski Ilustrovani Tednik, Ljubljana

ANTON BAJEC

evetlični salon

Ljubljana, Pod Trančo št. 2.

Velika zaloga suhih vencev.

Izdelovanje šopkov in vencev, trakov z napisi itd. — Zunanja naročila izvršuje točno.

Vrtnarija je na Tržaški cesti.

Brzojavni naslov: BAJEC, Ljubljana.

Največje podjetje konfekc. stroke je ogromna trgovina

O. Bernatovič

Ljubljana, Mestni trg št. 5

katera ima že začetkom sezije

nad 30.000 kom. svežega blaga

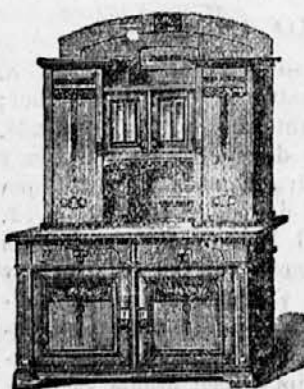
po najnižjih cenah — in to:

nad 5000 kom. najfinjši oblek za gospode	nad 2000 kom. posamezn. hlače in telovnikov
.. 2000 .. najfinjši površnikov, sport- uili in zimski sukenj	.. 3000 .. oblek za dečke in otroke
.. 3000 .. pelerin	.. 15000 .. najmoderneje konfekcije za dame in deklice.

Solidna postrežba!

Priznana nizke cene!

Izdelki solidni.

Zmerne cene.

Zaloga pohištva in tapetniškega blaga

Fr. Kapus, Ljubljana

Marije Terezije cesta št. 11. . . . Kolizej.

Velika izbira vsakovrstnega pohištva za spalne, jedilne in gosposke sobe. Divane, otomane, žimnice, modroce iz morske trave, zmednice na peresih, podobe, zrcala, otročje vozičke itd. . . .

Sprejemajo se tudi opreme hotelov.

Restavracija „International“

na Resljevi cesti št. 22

v neposredni bližini južnega kolodvora.

Vedno sveže pivo, dobra dolenska vina kakor tudi gorka in mrzla jedila.

Na razpolago je vrt s kegljiščem in vsi slovenski, nemški, italijanski delavski listi. Shajališče sodrugov

Na prijazen poset vabi

Marija Petrič,
gostilničarka.

Kupujte „Zarje“

izvod samo 6 vinarjev.

Železnato vino s kino

lekarnarja Piccoli-ja v Ljubljani

. . . Dunajska cesta . . .

krepča malokrvne, nervozne, vsled bolezni oslabele osebe, blede, slabotne in bolehave oroke, ena pol-literska steklenica 2 K, tri steklenice K 6'60. Poština in zavojnina prosta.

Železnato vino lekarnarja Piccoli-ja v Ljubljani vsebuje v resnici in vedno navedeno množino železa, ima neoporečno zdravilno vrednost in prednjači zaradi tega vsem drugim železnatim izdelkom. . . .

Žepni koledar

za delavce sploh in prometne služabnike za navadno leto 1912

izide te dni. Koledar je izredno praktično sestavljen za vsakogar. Sezite po njem, dokler ne poide.

VSEBINA: Koledar in kalendarij. — Centralni sedeži strokovnih organizacij. — Kolkovna lestvica. — Poštni in brzojavni tarif. — Inozemske in domače denarne vrednosti. — Stare in nove mere. — Koliko plačam osebne dohodnine. — Koliko plačam vojne takse. — Obsežnost Avstro-Ogrske in število prebivalstva. — Avstr. ustavne vlade. — Socialno-demokratični poslanci v avstrijskem državnem zboru (1911). — Glasovi slov. soc. demokratov pri državnozborni volitvi 1911 (skupaj). — Koliko glasov so dobile posamezne stranke v Avstriji pri državnozborni volitvi (1907 in 1911). — Politiške in narodnostne skupine v avstr. državnem zboru po volitvah (1907 in 1911). — Kako se varujemo kolere. — Kakšno delo opravljajo naši zaupniki. — Kdo neki je železničarjem pomagal. — Priporočljive knjige in knjižice iz domačih založb. — Kultura in žensko gibanje. — Kje so delavci najslabše plačani. — Prof. I. T. Masaryk (slika). — 200 besed tujk in njih pomen. Beležke.

Cena trdo v platno vezanemu izvodu 1 K, po pošti 10 vin. več. — Organizacije dobe primeren popust. — Naroča se pri upravi „Zarje“ v Ljubljani.